

LBRIS

We know
books

Donna Tartt este o scriitoare americană născută în 1963, în Greenwood, Mississippi. A studiat la University of Mississippi și la Bennington College. În 1992 a publicat romanul *Istoria secretă* (*The Secret History*), care a înregistrat un succes fără precedent: primul tiraj s-a epuizat imediat, romanul a rămas pe lista bestsellerurilor timp de treisprezece săptămâni și a fost tradus în peste douăzeci și cinci de limbi. În 2002 i-a apărut al doilea roman, *Micul prieten* (*Little Friend*), care s-a bucurat, la rândul lui, de o primire caldă din partea publicului și a criticilor și a câștigat Premiul literar WH Smith. *Sticletele* (*The Goldfinch*), cel de-al treilea roman, a fost publicat în 2013 și a intrat imediat în clasamentul celor mai bine vândute cărți al publicației *New York Times*, unde a rămas în top 10 timp de peste patruzeci de săptămâni. În 2014, romanul a fost recompensat cu Premiul Pulitzer pentru ficțiune, iar autoarea lui a fost inclusă pe lista *Time 100* a celor mai influenți oameni ai anului 2014.

DONNA TARTT

ISTORIA SECRETĂ

Traducere din limba engleză
MAGDA GROZA

LITERA
București

CAPITOLUL 1

Există oare așa-numitul „defect fatal“, vreau să spun fisura aceea vizibilă, întunecată, care străbate chiar mijlocul unei vieți, există el oare în afara literaturii? Acum cred că da. Și cred că defectul meu fatal este următorul: o tânjire morbidă după ceva picaresc, cu orice preț.

*À moi. L'histoire d'une de mes folies.*¹

Mă numesc Richard Papen. Am douăzeci și opt de ani și nu fusesem niciodată nici în New England și nici la Colegiul Hampden înainte de vârsta de nouăsprezece ani. Sunt californian după locul nașterii, dar, am descoperit recent, și prin fire. Firea este ceva ce trebuie să admit că există doar acum, post factum. Nu că ar conta.

Am copilărit în Plano, un mic *silicon village*² din nordul Californiei. Fără surori, fără frați. Tatăl meu se ocupa cu administrarea unei stații de benzină și mama a stat acasă până m-am făcut ceva mai mare, dar timpurile s-au înăspriț și a trebuit și ea să-și ia o slujbă. Răspundea la telefoane

¹ Arthur Rimbaud, „Alchimia verbului“, în *Un anotimp în infern*, traducere de Mihail Nemeș – „E rândul meu. Povestea uneia dintre nebuniile mele.“ (în limba franceză în original) (n.tr.)

² Localitate din Silicon Valley, regiune din California unde s-a concentrat industria americană a computerelor (n.tr.)

într-un birou dintr-o mare fabrică de circuite integrate de la periferia orașului San Jose.

Plano. Cuvântul evocă *drive-ins*¹, șiruri de case stas, valuri de căldură ce se ridică din asfalt. Anii petrecuți acolo au creat un trecut, o istorie de consum, de unică folosință, ca o ceașcă de plastic. Ceea ce cred că a fost un mare dar, într-un fel. Plecând de acasă, am putut să-mi născocesc o istorie personală mult mai satisfăcătoare, plină de influențe conjuncturale frapante, simpliste; un trecut colorat, ușor accesibil pentru străini.

Strălucirea orbitoare a acestei copilării fictive, pline de piscine și livezi de portocali și părinți desfrânați, dar încântători din lumea showbizului, a eclipsat originalul cenușiu. De fapt, când mă gândesc la copilăria mea reală, nu sunt în stare să-mi amintesc multe lucruri despre ea, cu excepția unei harababuri triste de obiecte învâlmășite: tenișii pe care-i purtam un an întreg; cărțile de colorat și revistele de benzi desenate de la supermarket; obiecte prea puțin interesante și cu totul lipsite de orice frumusețe. Eram un băiat liniștit, înalt pentru vârsta mea, cu tenul pistruiat. N-am avut mulți prieteni; dacă asta s-a datorat unei alegeri proprii sau unor împrejurări, nu știu. Am mers bine cu școala, se pare, dar nu excepțional de bine; îmi plăcea să citesc – *Tom Swift*, cărțile lui Tolkien –, dar și să mă uit la televizor, ceea ce făceam destul de mult, întins pe jos în livingul gol în după-amiezile lungi, plicticoase de după școală.

Cinstit, nu-mi amintesc prea multe alte lucruri în legătură cu perioada de atunci, în afară de o anumită stare de spirit care a impregnat aproape toți acei ani, un anumit sentiment de melancolie, sentiment pe care-l asociez cu

¹ Restaurant, cinematograful etc. concepute pentru deservirea clienților aflați în mașină (n.tr.)

urmărirea serialului *Minunata lume a lui Disney* de duminică seara. Duminica era o zi tristă – culcarea devreme, școala a doua zi, eram permanent îngrijorat că nu mi-am făcut bine temele –, dar când mă uitam la artificiiile care se topeau pe cerul întunecat de deasupra castelelor inundate în lumină din Disneyland mă cuprindea o senzație mai generală de spaimă, de încarcerare în înfricoșătorul cerc școală-casă: împrejurări care, pentru mine cel puțin, reprezentau motive serioase, concrete de depresie. Tatăl meu era un netrebnic, casa în care stăteam era urâtă, iar mama nu-mi acorda prea multă atenție; hainele erau ieftine, tunsoarea prea scurtă, și se pare că nimeni din școală nu mă plăcea prea mult; și, din moment ce toate astea fuseseră adevărate un timp mult prea îndelungat, simțeam că vor continua pe o direcție deprimantă mult și bine, atât cât puteam eu să prevăd pe atunci. Pe scurt: îmi simțeam existența deteriorată, în mod subtil, dar esențial.

Prin urmare, n-ar trebui să fie ciudat că nu reușeam să-mi reconcilies viața cu cea a prietenilor mei, sau cel puțin cu viața lor așa cum o percepeam eu. Charles și Camilla sunt orfani (cât mi-am dorit să fi fost și eu orfan!) crescuți de bunici și strămătuși într-o casă din Virginia: o copilărie la care îmi place să mă gândesc, plină de cai și râuri și copaci cu rășina dulce. Apoi Francis. Mama lui, când l-a făcut, avea numai șaptesprezece ani – o fată fragilă, capricioasă, cu părul roșu și un tătic bogat, care a fugit cu bateristul de la Musical Swains, trupa lui Vance Vane. S-a întors acasă peste trei săptămâni, căsătoria s-a anulat după șase și, așa cum îi place lui Francis să spună, bunicii i-au crescut pe amândoi de parcă ar fi fost frate și soră, adică pe el și pe mama lui, i-au crescut într-un stil atât de grandios, încât până și bârfortorii erau impresionați – cu bone englezoaice și școli particulare, cu veri în Elveția și ierni în Franța. Să-l

punem la socoteală și pe caraghiosul de Bunny, dacă vrei. O copilărie fără sacouri elegante și fără lecții de dans, cu nimic mai grozavă decât a mea. Dar, desigur, o copilărie americană. Fiul unui star al fotbalului din Clemson care a devenit mai târziu bancher. Patru frați, nici o soră, într-o casă din suburbii, cu bărci cu pânze și rachete de tenis și câini de vânătoare; verile la Cape Cod, școlile cu internat de lângă Boston și picnicurile în spatele mașinii din timpul sezonului de fotbal; o educație ce răzbătea prin toți porii lui Bunny, de la modul în care îți strângea mâna până la felul în care spunea o glumă.

Nu am acum și nici nu am avut vreodată nimic în comun cu ei, cu excepția faptului că știam limba greacă și am petrecut un an în compania lor. Și dacă iubirea este ceva care se împărtășește, presupun că am avut inclusiv iubirea în comun, deși îmi dau seama că acest lucru pare ciudat în lumina istorisirii care urmează.

Cum să încep?

După liceu am mers la un colegiu mic din orașul meu natal (părinții mei s-au opus, întrucât se așteptau ca eu să-l ajut pe tata să-și administreze afacerea, unul dintre multele motive care mă chinuiam și din cauza cărora abia așteptam să evadesc) și, în timpul celor doi ani petrecuți acolo, am studiat greaca veche. Asta nu datorită unei pasiuni pentru limbi străine, ci pentru că îmi completam studiile pre-medicale (vedeți, banii reprezentau singura cale de îmbunătățire a destinului meu, iar doctorii fac o mulțime de bani, *quod erat demonstrandum*), iar consilierul meu de la școală mi-a sugerat să aleg o limbă străină ca să pot îndeplini cerința legată de materiile umaniste; cum orele de greacă, așa a fost să fie, aveau loc după-amiaza, m-am înscris la greacă, să dorm și eu mai târziu luna dimineața. A fost o decizie absolut

întâmplătoare, care, așa cum veți vedea, s-a dovedit a fi o decizie fatidică.

Am mers bine cu greaca, chiar foarte bine, am luat și un premiu din partea catedrei de studii clasice în ultimul an. Era ora mea preferată pentru că era singura care se ținea într-o clasă normală – fără borcane cu inimi de vacă, fără mirosul de formaldehidă, fără cuștile pline cu maimuțe care țipau. Inițial m-am gândit că prin muncă asiduă îmi voi putea depăși dezgustul fundamental față de materia aleasă și că printr-o muncă și mai susținută voi reuși să-mi stimulez un soi de talent în această privință. Dar nu a fost cazul. Pe măsură ce lunile treceau, eu am rămas în continuare lipsit de interes, chiar dacă nu complet îngreșat, față de studiul biologiei; aveam note proaste; eram disprețuit atât de profesori, cât și de colegii de clasă. Așadar, printr-un gest care până și mie mi-a părut a fi fatal, o victorie à la Pyrrhus care avea să mă coste nejustificat de mult, m-am mutat la literatură engleză fără să le spun părinților mei. Simțeam că-mi tăiam singur gâtul în felul acesta, că urma să-mi pară extrem de rău, fiind încă absolut convins că ar fi fost mai bine să eșuez într-un domeniu lucrativ decât să mă zbat într-unul despre care până și tatăl meu (care nu avea habar nici de finanțe și nici de mediul academic) mă asigurase că era cel mai neprofitabil; un domeniu cu rezultatul inevitabil că aveam să mă învârt pe lângă casă tot restul vieții și să-i cer lui bani, bani pe care, m-a asigurat cu tărie, nu avea nici un gând să mi-i dea.

Așa am ajuns să studiez literatura, ceea ce mi-a plăcut mai mult. Dar nu-mi plăcea deloc mai mult să stau pe-acasă. Nu cred că pot să explic disperarea pe care mi-o stârneau împrejurimile acelea. Deși acum bănuiesc, ținând seama de circumstanțe și de dispoziția mea, că aș fi fost nefericit oriunde, la Biarritz sau la Caracas ori pe insula Capri,

atunci eram convins că nefericirea mea își avea obârșia chiar în acel loc. Poate că parțial așa și era. Deși într-o oarecare măsură Milton are dreptate – mîntea este propriul său loc, unde poate face un rai din iad și așa mai departe –, e clar că Plano nu urma modelul unui oraș paradiziac, ci mai degrabă pe acela al citadelei pline de întristare. În timpul liceului mi-am făcut obiceiul de a hoinări prin malluri după școală, învîrtindu-mă prin mezaninele răcoroase pînă când, amețit de produsele de larg consum și de codurile produselor, de promenade și de scările rulante, de oglinzi și de muzica ambientală și de zgomot și de lumină, îmi exploda o siguranță în creier și deodată totul devenea neinteligibil: culoare fără formă, o bolboroseală de molecule detașate. Apoi mă împleticeam ca un zombi pînă la parcare și conduceam spre terenul de baseball, unde nici măcar nu mă dădeam jos din mașină, ci stăteam acolo cu mâinile pe volan privind țintă la gardul de sârmă groasă și la iarba îngălbenită de iarnă pînă când soarele apunea și se făcea prea întuneric, iar eu nu mai puteam să disting nimic.

Deși aveam o idee confuză despre nemulțumirea mea, socotind-o de origine boemă, vag marxistă (când eram adolescent am făcut o inutilă demonstrație de socialism, mai ales ca să-l irit pe taică-meu), de fapt, nici măcar nu începusem să înțeleg această nemulțumire; și pe vremea aceea aș fi fost foarte enervat dacă cineva ar fi pus-o pe seama unei puternice tendințe puritane prezente în firea mea – ceea ce era adevărul adevărat. Nu cu mult timp în urmă am găsit acest pasaj într-un caiet vechi de-al meu, scris pe când aveam vreo optsprezece ani: „Locul acesta îmi evocă un miros de putreziciune, mirosul de putreziciune pe care-l emană fructele. Nicăieri, niciodată, mecanica hidoasă a nașterii și a populației și a morții – acele răsturnări monstruoase ale vieții pe care grecii le numeau *miasma*, un fel

de poluare, de pângărire – nu a fost atât de brutală sau atât de pomădată ca să pară așa de frumoasă; nicăieri, niciodată nu au pus atât de mulți oameni atât de multă credință în minciuni și transformare și moarte, moarte, moarte.“

Mi se pare o chestie destul de dură. După cum sună, dacă aș fi continuat să stau în California aș fi putut s-o sfârșesc într-un cult sau, în cel mai bun caz, aș fi ajuns să practic vreo restricție dietetică stranie. Cam pe vremea aceea, îmi amintesc că citeam despre Pitagora și constatam că unele dintre ideile lui erau ciudat de atrăgătoare – îmbrăcămintea albă, de exemplu, sau renunțarea la unele alimente care aveau suflet.

În schimb, am virat-o spre Coasta de Est.

Mi s-au aprins becuțele pentru Hampden, printr-un șiretlic al destinului. Într-o seară, de Ziua Recunoștinței, pe o vreme ploioasă, cu bobîțe de merișor conservate și meciuri zumzâind dinspre televizor, m-am dus în camera mea după ce mă certasem cu ai mei (nu-mi amintesc de această ceartă în mod special, nu-mi amintesc decât de faptul că ne războiam tot timpul, pe tema banilor și a școlii) și, în timp ce răscoleam prin dulap căutându-mi haina, a zburat spre mine o broșură de la Hampden College, Hampden, Vermont.

Era veche de doi ani, broșura asta. În liceu, o mulțime de colegii îmi trimiseseră tot felul de informații pentru că făcusem bine la testele *SAT*¹, deși din nefericire nu suficient de bine ca să-mi garanteze vreo bursă, și broșura asta o ținusem mereu în cartea de geometrie în ultimii doi ani de școală.

¹ Examen de testare a cunoștințelor lingvistice și matematice în liceele americane pentru admiterea la colegiu (n.tr.)

Nici nu știu de ce se afla în dulapul meu. Presupun că am păstrat-o pentru că era așa de nostimă. În ultimul an de liceu petrecusem zeci de ore studiind fotografiile, de parcă, dacă m-aș fi uitat la ele suficient de insistent și de binevoitor, aș fi reușit, printr-un soi de osmoză, să fiu transportat în tăcerea lor clară, pură. Și acum îmi amintesc acele poze, ca de pozele dintr-o carte cu povești de care ne amintim cu drag din vremea copilăriei. Pajiști radiante, munți vaporoși în zarea tremurătoare; straturile de frunze până la glezne pe un drum de toamnă bătut de vânt; focuri de tabără și ceață în vale; violoncel, cadre de ferestre întunecate, zăpadă.

Hampden College, Hampden, Vermont. Înființat în 1895. (Numai asta, și era ceva de natură să-mi producă mirarea; nimic din tot ce știam eu din Plano nu se înființase cu mult înainte de 1962.) Numărul total de studenți, cinci sute. Mixt. Progresist. Specializat în arte liberale. Extrem de selectiv. „Hampden, propunând un curriculum umanist bine echilibrat, încearcă să le ofere studenților atât o bază solidă în domeniul ales, cât și o privire de sinteză asupra artei, civilizației și gândirii occidentale. În acest mod, noi sperăm să le furnizăm nu numai fapte, ci și materia primă a înțelepciunii.“

Hampden College, Hampden, Vermont. Până și numele avea o cadență anglicană austeră, cel puțin așa îmi suna mie, ceva care tânjea fără speranță după Anglia, ceva care rămânea insensibil la ritmurile dulcele ale orașelor cu misiuni mărunte. M-am uitat îndelung la poza unei clădiri care se numea Commons¹. Era scâldată într-o lumină academică, difuză – o lumină diferită de cea din Plano, diferită

¹ Clădire dintr-un campus universitar unde se află cantina și alte facilități, spațiul fiind folosit și pentru întruniri studențești și activități de petrecere în comun a timpului liber (n.tr.)

de orice cunoscusem eu vreodată –, o lumină care mă făcea să mă gândesc la ore întregi petrecute în biblioteci prăfuite, la cărți vechi și la tăcere.

Mama a bătut la ușă; m-a strigat. N-am răspuns. Am desprins formularul de informare de la spatele broșurii și am început să-l completez. *Numele:* John Richard Papen. *Adresa:* 4487 Mimosa Court, Plano, California. *Doriți să obțineți informații despre posibilitățile de ajutor financiar?* Da. Și am trimis formularul chiar a doua zi de dimineață.

Lunile care au urmat au fost o bătălie birocratică înspăimântătoare, plină de opinteli, o luptă dusă în tranșee. Tata a refuzat să completeze documentele de ajutor financiar; în cele din urmă, de disperare, i-am sustras fișa fiscală din torpedoul Toyotei și le-am completat singur. Din nou așteptare. Apoi un mesaj de la șeful departamentului de Admiteri. Era nevoie de un interviu, și mă întreba când puteam să zbor până în Vermont. Nu-mi puteam permite să zbor în Vermont, lucru de care l-am informat în scris. Din nou așteptare, din nou o scrisoare. Colegiul urma să-mi ramburseze cheltuielile de călătorie dacă se accepta oferta de bursă. Între timp a sosit și pachetul de ajutor financiar. Contribuția din partea familiei era mai mare decât spusese tata că putea să-și permită, și el nu accepta să plătească mai mult. Genul ăsta de război de gherilă a continuat timp de opt luni. Nici azi nu pricep pe deplin lanțul de evenimente care m-a adus la Hampden. Am primit scrisori de recomandare de la profesori; în cazul meu s-au făcut tot felul de excepții. În cele din urmă, la mai puțin de un an din clipa în care, așezat pe covorul aspru din cămăruța mea din Plano, completasem nerăbdător chestionarul cu pricina, coboram din autobuz la Hampden cu două valize și cincizeci de dolari în buzunar.

Nu mai fusesem niciodată mai departe de Santa Fe la est, niciodată mai departe de Portland la nord; când am pus piciorul jos din autobuz după o noapte lungă, neliniștită, care începuse undeva în Illinois, era ora șase dimineața, soarele se ridica deasupra munților, mestecenilor și pajiștilor de un verde imposibil, și așa cum eram, amețit de noapte și nesomn și de cele trei zile petrecute pe autostradă, locul mi-a apărut ca un tărâm de basm.

Căminele nici nu erau cămine propriu-zis – sau, în orice caz, nu erau cămine așa cum știam eu, cu ziduri cenușii și o lumină deprimantă, gălbuie –, ci niște case albe cu șindrilă și cu jaluzele verzi, așezate cu spatele spre Commons, în mijlocul pâcurilor de arțari și de frasină. Cu toate astea, nu mi-a trecut prin cap nici măcar o clipă că încăperea reparată mie, oriunde s-ar fi aflat ea, avea să fie urâtă și dezamăgitoare; a fost aproape un șoc când am văzut-o – un fel de chilie albă aproape goală, cu niște ferestre mari orientate spre nord, podele de stejar zgâriate și tavanul înclinat ca al unui pod înghesuit. În prima seară petrecută acolo am stat pe marginea patului la apusul soarelui, în timp ce pereții treceau treptat de la gri la auriu și apoi la negru, ascultând vocea unei soprane care trecea prin urcușuri și coborâșuri amețitoare, venind de undeva de la celălalt capăt al holului, până când în cele din urmă lumina a dispărut complet, iar soprana îndepărtată se înălța tot mai sus în spirale ca un soi de înger al morții. Nu-mi amintesc să mi se fi părut vreodată aerul atât de înalt și de rece și de rarefiat cum era în noaptea aceea, sau să mă fi simțit vreodată atât de departe de contururile palide ale prăfuitului Plano.

Acele prime zile înainte de începerea cursurilor le-am petrecut de unul singur fie în camera zugrăvită în alb, fie pe pajiștile strălucitoare ale Hampdenului. Și am fost cu adevărat fericit, așa cum nu mai fusesem niciodată, bântuind

ca un somnambul, uluit și beat de frumusețe. Un grup de fete cu obraji roșii care jucau fotbal, cu cozile de cal în vânt, strigătele și râsul lor fiind purtate ușor în zbor peste câmpia catifelată în lumina amurgului. Pomi care găfăiau parcă sub încărcătura merelor, merele căzute, roșii pe iarbă dedesubt; apoi parfumul dulceag și greu de mere putrezind pe pământ și zumzetul perpetuu al viespilor din preajma lor. Turnul orologiului din Commons, cu zidul de cărămidă îmbrăcat în iederă, turla albă, vrăjită parcă în distanța păcloasă. Șocul de a vedea pentru prima dată un mestecăn noaptea, ridicându-se în beznă ca o nălucă rece și subțire. Iar nopțile, mai ample decât mi le puteam imagina: negre, pline de rafale de vânt, enorme, tulburate și sălbatic de atâtea stele.

Aveam de gând să mă înscriu din nou la cursul de greacă, întrucât era singura limbă la care eram cât de cât bun. Dar când i-am spus chestia asta consilierului academic la care am fost repartizat – un profesor de franceză pe care-l chema George Larogue, cu pielea măslinie și un nas coroiat cu nările alungite asemenea unei țestoase –, acesta n-a făcut nimic altceva decât să zâmbească. Și, apăsându-și vârful degetelor de la mâini, mi-a spus, într-o engleză cu accent:

– Mi-e teamă că s-ar putea să existe o problemă.

– De ce?

– Nu e decât un singur profesor de greacă veche aici, și el are niște cerințe speciale în privința studenților.

– Am studiat greaca doi ani.

– Nu știu dacă are vreo importanță. În plus, dacă intenționezi să iei ca materie principală literatura engleză, ai nevoie de o limbă modernă. Mai sunt locuri la clasa de franceză de începători și câteva la cele de germană și de italiană. La spaniolă... a continuat el consultându-și lista, locurile